

### บทที่ 3

#### แนวคิดและขอบข่ายของปรัชญา

##### 3.1 ความหมายของปรัชญา

คำว่า “ปรัชญา” เป็นศัพท์ที่พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงบัญญัติขึ้นมาจากภาษาอังกฤษว่า Philosophy (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2517 : 6) รูปศัพท์เป็นภาษาสันสกฤต แบ่งออกเป็นสองคำ คือ “ปร” กับ “ชญา” ตรงกับภาษาบาลีว่า “ปัญญา” ซึ่งหมายถึง ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความรู้แจ้ง ความรู้ยิ่ง และความฉลาด (สิงห์ทน คำขาว, 2519 : 33)

“Philosophy” มาจากรากศัพท์ภาษากรีกโบราณว่า Philosophia ซึ่งคำคำนี้เมื่อนำมาแยกศัพท์จะได้สองคำคือ philo มีความหมายว่า love กับ sophia มีความหมายว่า wisdom ดังนั้น Philosophy จึงมีความหมายว่า love of wisdom คือ รักความรู้ รักที่จะมีความรู้ หรือ ความรักในปรัชญา (สุจิตรา (อ่อนค้อม) รมรินทร์, 2537 : 2)

ถึงแม้ความหมายของศัพท์ “ปรัชญา” กับ “Philosophy” จะแตกต่างกัน แต่ในวิชาปรัชญาใช้ศัพท์ทั้งสองในความหมายเดียวกัน

นักปรัชญาแต่ละท่าน แต่ละสำนักต่างก็ให้ความหมาย หรือคำจำกัดความของปรัชญาไว้ตามวิธีคิด และความเข้าใจของท่าน ดังนี้

เพลโต (Plato, 428 – 347 B.C.) ให้ทัศนะว่า “ปรัชญามุ่งจะรู้สิ่งนิรันดร์และธรรมชาติแท้จริงของสิ่งทั้งหลาย”

อริสโตเติล (Aristotle, 384 – 322 B.C.) ให้ทัศนะว่า “ปรัชญาคือ ศาสตร์ที่สืบค้นธรรมชาติของสิ่งที่มีอยู่โดยตัวเอง ตลอดจนคุณลักษณะตามธรรมชาติของสิ่งนั้น”

คานท์ (Kant, 1727 – 1804) ให้ทัศนะว่า “ปรัชญาคือ ศาสตร์ว่าด้วยความรู้และการวิจารณ์ความรู้”

กล่าวโดยสรุป ยังไม่มีนักปรัชญาท่านใด สำนักใดมีทัศนะเป็นหนึ่งเดียวกันในการให้ความหมายปรัชญา เพียงแต่มีบางท่านที่มีทัศนะคล้ายตามหรือเห็นไปในทิศทางเดียวกันเท่านั้น ส่วนในข้อปลีกย่อยยังมีความเห็นแย้ง แตกต่างกันอีกมาก

##### 3.2 ประเภทของปรัชญา

ปรัชญาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.2.1 ปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) ได้แก่ ปรัชญาที่ว่าด้วยหลักการพื้นฐานอันเป็นทฤษฎีล้วนๆ ยังไม่ถูกนำไปผสมกลมกลืนให้เข้ากับสาขาวิชาอื่นๆ แบ่งออกเป็น 5 สาขา คือ

- อภิปรัชญา (Metaphysics)
- ญาณวิทยา (Epistemology)
- จริยศาสตร์ (Ethics)
- ตรรกศาสตร์ (Logic)
- สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics)

3.2.2 ปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) ได้แก่ การนำเอาปรัชญาบริสุทธิ์ไปตีความผลสรุปของศาสตร์ต่างๆ แยกสาขาออกมามากมายตามสาขาของแต่ละศาสตร์ เช่น (กิริติ บุญเจือ, 2518 : 8)

- ปรัชญาศาสนา (Philosophy of religion)
- ปรัชญาคณิตศาสตร์ (Mathematical philosophy)
- ปรัชญาวิทยาศาสตร์ (Philosophy of science)
- ปรัชญาสังคม (Social philosophy)
- ปรัชญาการเมือง (Political philosophy)
- ปรัชญาจิตวิทยา (Philosophy of education)
- ปรัชญาการศึกษา (Psychological philosophy)
- ปรัชญาศิลปะ (Philosophy of art)

ฯลฯ

### 3.3 ขอบข่ายของปรัชญา

ปรัชญามีขอบข่ายกว้างขวางมาก แต่พอจะสรุปออกเป็นสาขาใหญ่ๆ ได้ 5 สาขา คือ

#### 3.3.1 อภิปรัชญา (Metaphysics)

อภิปรัชญา คือ สาขาหนึ่งของปรัชญา ว่าด้วยความแท้จริง ซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญของวิชาปรัชญา” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, 2525 : 879) สนิท ศรีสำแดง ให้ความหมายว่า อภิปรัชญา แปลจากคำว่า Metaphysics ประกอบด้วยคำสองคำ คือ Meta แปลว่า เบื้องหลัง หรือ เหนือ และ Physika แปลว่า โลกทางกายภาพ, โลกแห่งประสาทสัมผัส หรือ โลกทางวัตถุ (สนิท ศรีสำแดง, 2535 : 37) และวิทย์ วิชาเวทย์ ให้ความหมายไว้ว่า อภิปรัชญา เป็นสาขาปรัชญาที่ว่าด้วยเรื่องความเป็นจริง ว่าด้วยธรรมชาติของโลกหรือจักรวาล และว่าด้วย

ธรรมชาติของมนุษย์ ความเป็นจริงที่อภิปรัชญาแสวงหานั้น คือความเป็นจริงอันเป็นพื้นฐานที่สุด ที่เรียกกันว่า ความจริงอันติมะ (ultimate reality) (วิทย์ วิศทเวทย์, 2540 : 178)

### 3.3.1.1 ปัญหาทางอภิปรัชญา

ความจริงแท้ของสรรพสิ่งในจักรวาลและกระบวนการดำเนินเคลื่อนไหวของสิ่งเหล่านั้น เป็นปัญหาทางอภิปรัชญา ซึ่งพอจะแบ่งได้เป็น 3 ประเด็นหลัก คือ

#### 1) จักรวาลวิทยา (Cosmology)

จักรวาล หมายถึง อวกาศทั้งหมดและทุกสิ่งทุกอย่างที่บรรจุอยู่ในอวกาศซึ่งไม่ว่าจะมีอยู่ในลักษณะใดหรือที่ไหนในโลกหรือในอวกาศนอกโลก สิ่งเหล่านั้นทั้งหมดรวมเรียกว่า จักรวาล (สุจิตรา (อ่อนค้อม) รณริน, 2537 : 31) อภิปรัชญาจะศึกษาปัญหาเรื่องจักรวาลในประเด็นวิวัฒนาการ ขนาดรูปร่าง การดำเนินเคลื่อนไหว จุดเริ่มต้น จุดสิ้นสุดว่ามีความเป็นมาอย่างไร เปลี่ยนแปลงแปรปรวนไปในรูปแบบใด กำเนิดเกิดขึ้นมาจากอะไร เป็นต้น ตลอดจนเรื่อง กาลและเวลาว่ามีอยู่จริงหรือไม่ ถ้ามีมีในรูปแบบลักษณะอย่างไร

#### 2) กววิทยา (Ontology)

กววิทยา ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อแท้ หรือแก่นแท้ของทุกสิ่งที่มีอยู่ว่า สิ่งเหล่านั้นมีความเป็นจริงในลักษณะใด ความจริงนี้เป็นความจริงขั้นสุดท้ายหรือที่เรียกว่า ความจริงสูงสุดที่ไม่สามารถทอนลงเป็นอย่างอื่นได้อีก (สุจิตรา (อ่อนค้อม) รณริน, 2537 : 34) สิ่งต่างๆ ที่เรามองเห็น รับรู้ และคิดถึง ทั้งที่เป็นสสารและอสสาร เช่น มนุษย์ สัตว์ ต้นไม้ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว จิต พระเจ้า วิญญาณ เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาทางอภิปรัชญาว่ามีอยู่จริงหรือไม่ เป็นจริงอย่างไร มีลักษณะเป็นสสารหรือจิต และลักษณะไหนเป็นจริงมากกว่ากัน

#### 3) จิต (Mind)

อภิปรัชญาสนใจปัญหาเรื่องจิตว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร แท้ที่จริงแล้วจิตคืออะไร ธรรมชาติของจิตเป็นอย่างไร จิตมีอิสระในการตัดสินใจเลือกทำหรือไม่ทำสิ่งใดหรือไม่ และจิตเป็นอมตภาพหรือไม่

#### 4) เทววิทยา (Theology)

เป็นวิชาที่ว่าด้วยพระเจ้า และความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับโลก (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, 2525 : 409) เทววิทยาแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ เทววิทยาธรรมชาติ และเทววิทยาวิวรรณ์

### 3.3.1.2 ลัทธิปรัชญาที่ให้คำตอบทางอภิปรัชญามี 3 ลัทธิ คือ

1) จิตนิยม (Idealism) คือลัทธิที่ถือว่า นอกจากสสารวัตถุแล้วยังมีความเป็นจริงอีกประการหนึ่ง ความเป็นจริงอันนี้ไม่มีตัวตนจับต้องไม่ได้ กล่าวคือมีลักษณะเป็น อสสาร (immaterial) (วิทช์ วิศทเวทย์, 2540 : 8)

ทัศนะเรื่องโลกและจักรวาลของจิตนิยม

(1) เนื้อแท้ของโลกนั้นมีไม่ใช่มีเพียงสสารหรือวัตถุเท่านั้น แต่ยังประกอบไปด้วยสิ่งที่เป็นอสสาร (immaterial) (วิทช์ วิศทเวทย์, 2540 : 18)

(2) อสสาร หรือจิต มีลักษณะนิรันดร์ (eternal) ไม่เปลี่ยนแปลง ในขณะที่โลกของสสารเปลี่ยนแปลงและไม่มีอะไรคงที่ (สุจิตรา (อ่อนค้อม) รณริน, 2537 : 25)

(3) หน่วยความจริงที่เป็นอสสารหรือจิตนี้เป็นหลักสำคัญที่ทำให้โลกของวัตถุมีระเบียบกฎเกณฑ์ ถ้าปราศจากส่วนที่เป็นอสสารแล้ว ความเป็นไปของโลกก็จะสับสนอลหม่าน ความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อโลกนี้ก็จะมีไม่ได้ (วิทช์ วิศทเวทย์, 2540 : 18-19)

(4) อสสารไม่เป็นเพียงที่มาของความจริงของสสารเท่านั้น ค่า (value) ทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกของวัตถุและโลกมนุษย์มีต้นตออยู่ที่อสสารด้วย ความดี ความงาม ความยุติธรรม ฯลฯ เป็นค่าหรือคุณธรรมที่มีอยู่ในโลก และที่มีอยู่จริงได้ก็เนื่องจากมีฐานรองรับอยู่ที่โลกของอสสารซึ่งไม่มีตัวตนจับต้องไม่ได้ (วิทช์ วิศทเวทย์, 2540 : 19)

ทัศนะเรื่องมนุษย์ของจิตนิยม

จิตนิยมเชื่อว่า มนุษย์ประกอบด้วยสองส่วนคือ ร่างกายซึ่งเป็นวัตถุหรือสสาร กับจิตวิญญาณซึ่งเป็นอสสาร แต่ตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์คือ จิตวิญญาณ เพราะว่ามีมนุษย์มีการริเริ่ม มนุษย์มีการเรียนรู้ มนุษย์มีความรู้สึกขัดแย้ง ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องจักรกลอย่างทีสสารนิยมเข้าใจ (วิทช์ วิศทเวทย์, 2540 : 56-63)

2) สสารนิยม (Materialism) คือ ลัทธิที่มีความเชื่อว่าความเป็นจริงหรือสิ่งแท้จริงสูงสุดเป็นสสารหรือวัตถุ สสารหรือวัตถุนี้เป็นต้นกำเนิดของโลกและจักรวาล (สุจิตรา (อ่อนค้อม) รณริน, 2537 : 18)

ทัศนะเรื่องโลกและจักรวาลของสสารนิยม

(1) สสารนิยมเป็นเอกนิยม (Monism) เพราะถือว่าสสารและปรากฏการณ์ของสสารเท่านั้นที่เป็นจริง สิ่งที่ไม่ใช่สสารและปรากฏการณ์ของสสารไม่ใช่ส่วนหนึ่งของจักรวาล ความจริงจึงมีประเภทเดียว และมีลักษณะดังนี้ คือ

- สสารเป็นสิ่งที่ครองที่ คือแผ่ตัวไปในที่ว่าง
- สสารเป็นสิ่งที่ครองเวลา คือต้องมีอยู่ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง

- ปรากฏการณ์ของสสารต้องเกิด ณ ที่ใดที่หนึ่ง ในเวลาใด เวลาหนึ่ง และต้องรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย (วิทช์ วิศทเวทย์, 2540 : 25-26)

(2) สสารนิยมยอมรับทฤษฎีหน่วยย่อย (Atomistic Theory) คือ เชื่อว่าสิ่งต่างๆ ในโลกประกอบไปด้วยหน่วยย่อยหลายหน่วย และหน่วยย่อยๆ นั้นก็ประกอบไปด้วยหน่วยย่อยที่เล็กลงไปอีกจนถึงหน่วยย่อยที่สุดที่ตัดทอนไม่ได้เรียกว่า อะตอม (วิทช์ วิศทเวทย์, 2540 : 26-27)

(3) สสารนิยมยอมรับแนวคิดเรื่อง “การทอนลง” (Reductionism) สืบเนื่องมาจากทฤษฎีหน่วยย่อยที่ว่า สิ่งๆ หนึ่งสามารถแยกได้เป็นหน่วยย่อยจนถึงอนุภาคที่เล็กที่สุด นี่คือการทอนสิ่งๆ หนึ่งลงเป็นเพียงที่รวมของหน่วยย่อย สังคม (หน่วยรวม) ก็คือกลุ่มของคนหลายคน (หน่วยย่อย) คนๆ หนึ่ง (หน่วยรวม) ก็คือกลุ่มของเซลล์หลายเซลล์ จนถึงกลุ่มของอิเล็กตรอน โปรตอน นิวตรอน หลายอันคือหน่วยย่อยของอะตอมหนึ่งอะตอม (วิทช์ วิศทเวทย์, 2540 : 27-28)

(4) สสารนิยมถือว่า คำเป็นสิ่งสมมุติ สสารนิยมเชื่อว่าคำทั้งหลายเป็นสิ่งสมมุติกันขึ้น คำว่า ดี สวย งามเป็นคำซึ่งมิได้มีสิ่งใดในโลกของความจริงรองรับ จริงอยู่คำทุกคำในภาษาของมนุษย์เป็นสิ่งสมมุติแต่ปัญหาก็คือว่าสิ่งที่เราใช้คำๆ หนึ่งเรียกนั้นเป็นสิ่งสมมุติหรือไม่ “ดี” “งาม” เป็นคำสมมุติ และชาวสสารนิยมก็เชื่อว่าสิ่งที่คำๆ นี้ใช้เรียกก็ไม่มีอยู่จริง (วิทช์ วิศทเวทย์, 2540 : 29)

(5) สสารนิยมเห็นว่า จักรวาลอยู่ในระบบจักรกล ชาวสสารนิยมเชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นและดำเนินไปในจักรวาลล้วนอยู่ในระบบจักรกลทั้งสิ้น ไม่มีอะไรที่เกิดขึ้นลอยๆ โดยไม่มีสาเหตุมาผลักดัน ไม่มีอะไรเกิดโดยบังเอิญ แต่ทุกอย่างดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ไม่มีอะไรพ้นไปจากกฎเกณฑ์นี้ได้ (วิทช์ วิศทเวทย์, 2540 : 44-45)

ทัศนะเรื่องมนุษย์ของสสารนิยม

สำหรับชาวสสารนิยมมนุษย์ก็คือเครื่องจักร ไม่มีจิตวิญญาณ มีเพียงแต่ร่างกายซึ่งเป็นสสาร รวมถึงมันสมองและระบบประสาทก็เป็นสสาร และเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายที่มีกลไกการทำงานอันสลับซับซ้อนเท่านั้น (วิทช์ วิศทเวทย์, 2540 : 66-67)

3) ธรรมชาตินิยม (Naturalism) บางทีเรียกกันว่า ปรัชญาสามัญนิยม (Realism) เป็นทัศนะที่เห็นกลางๆ ระหว่างจิตนิยมกับสสารนิยม ชาวธรรมชาตินิยมจัดเป็นพวกพหุนิยม คือเชื่อว่าความจริงไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว แต่มีมากมายหลายสิ่งและแต่ละสิ่งก็เป็นจริงในตัวของมันเอง

ทัศนะเรื่องโลกและจักรวาลของธรรมชาตินิยม

ธรรมชาตินิยมถือว่า จักรวาลหรือโลกที่ประกอบไปด้วย “สิ่งธรรมชาติ” (natural object) เท่านั้นที่เป็นจริง สิ่งอื่นใดที่มีใช้สิ่งธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ของสิ่งธรรมชาติไม่ใช่สิ่งที่เป็นจริง สิ่งธรรมชาติคือสิ่งที่ดำรงอยู่ในระบบของอวกาศ เวลา และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดับลงโดยสาเหตุ และสาเหตุนั้นก็เป็นสิ่งธรรมชาติด้วย (วิทช์ วิสทเวทย์, 2540 : 29-31)

ทัศนะเรื่องมนุษย์ของธรรมชาตินิยม

ธรรมชาตินิยมถือว่า มนุษย์มีทั้งร่างกายและจิตวิญญาณซึ่งมีความสำคัญเท่าเทียมกันและจริงเท่ากัน ไม่มีอะไรจริงกว่าอะไร และจิตวิญญาณก็ไม่ได้เป็นอิสระต่างหากจากร่างกายเหมือนอย่างที่เราจินตนิยมนั่นเอง กล่าวคือในทัศนะของธรรมชาตินิยม จิตวิญญาณไม่สามารถแยกออกจากร่างกายได้ วิญญาณไม่ได้เป็นอมตะ แต่เป็นเพียงความสามารถอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่สืบทอดกันตามเผ่าพันธุ์ของตน เมื่อมนุษย์เกิดมาก็มีจิตวิญญาณติดตัวมาด้วย จิตวิญญาณนี้ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์อื่นๆ ตรงที่สามารถชื่นชมคุณค่าทางจิตใจได้นอกเหนือจากการรับรู้กับความสุขทางกาย และเมื่อมนุษย์ตายลง จิตวิญญาณก็ดับสิ้นไปด้วย (สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรณีน, 2537 : 30)

### 3.3.2 ญาณวิทยา (Epistemology)

ญาณวิทยา คือ ทฤษฎีความรู้ (The Theory of Knowledge) ศึกษาว่าด้วยเรื่องความรู้ ธรรมชาติของความรู้ แหล่งเกิดหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรู้ ขอบเขตแห่งความรู้ กระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของความรู้ รวมถึงสิ่งที่ถูกรู้ (พิสิฐ โคตรสุโพธิ์, 2543 : 1)

3.3.2.1 ลัทธิปรัชญาที่ให้ทัศนะทางญาณวิทยามี 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มเหตุผลนิยม (Rationalism) กลุ่มนี้เชื่อว่าความรู้มีอยู่ก่อนประสบการณ์ กลุ่มประสบการณ์นิยม (Empiricism) กลุ่มนี้เชื่อว่าความรู้มีขึ้นเกิดขึ้นภายหลังจากที่มีประสบการณ์ และกลุ่มศาสนาและศีลปะ กลุ่มนี้เชื่อว่าความรู้เกิดจากการประทานของสิ่งเหนือธรรมชาติ (พระเจ้า) นำมาเปิดเผย ทั้ง 3 กลุ่มสามารถแยกแนวความคิดออกได้อีกเป็น 6 ทฤษฎีหลัก คือ (พิสิฐ โคตรสุโพธิ์, 2543 : 26-27)

1) เหตุผลนิยม (Rationalism) มีทัศนะว่า ความจริงมีลักษณะตายตัวคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง สำเร็จเสร็จสิ้นในตัวเอง ไม่ขึ้นตรงต่อสิ่งอื่น เป็นสิ่งแน่นอนที่สุด

เพลโต (Plato 427-347 B.C.) นักปรัชญาเหตุผลนิยมคนแรกเชื่อว่า มีความจริงบางอย่างที่ไม่ต้องอาศัยประสาทสัมผัสก็สามารถรู้ได้เองโดยวิญญาณของมนุษย์ เพลโตเชื่อในปัญญาของมนุษย์ว่ามีความสามารถในการเข้าถึงความจริงและมีสมรรถนะเหนือกว่า (สุจิตรา (อ่อนค้อม) ธรณีน, 2537 : 51)

เดการ์ตส์ (Rene Descartes 1596-1650) บิดาแห่งปรัชญาสมัยใหม่ ถือว่าเป็นนักปรัชญาเหตุผลนิยมที่มีความสำคัญมาก เขาเชื่อว่าคณิตศาสตร์ เช่น  $2 + 2 = 4$  เป็นความจริงแท้ที่ไม่ต้องอาศัยประสาทสัมผัส แต่อาศัยปัญญาในการเข้าถึง ปัญญาที่ว่านี้ หมายถึง สัทัญญาณ (Intuition) เป็นการรู้เห็นเองภายในจิตที่สงบแน่วแน่ โดยไม่ต้องใช้การอนุมานหรือจินตนาการใดๆ ทั้งสิ้น เป็นความคิดติดตัวมาแต่เกิด (Innate Idea) ที่มีความเป็นเหตุเป็นผลสอดคล้องกันอย่างสมบูรณ์อยู่ในตัวอยู่แล้วโดยไม่ต้องพิสูจน์อีก และยังสามารถเข้าถึงความจริงใหม่ได้ด้วยวิธีการนิรนัย (Deduction)

2) ประสบการณ์นิยม (Empiricism) มีทัศนะว่า ความรู้ไม่อาจเกิดขึ้นมาอย่างลอยๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผ่านประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสเท่านั้น ประสบการณ์จึงเป็นฐานของความรู้ทุกสิ่ง

ล็อก (John Locke 1632-1704) นักปรัชญาสสารนิยมคนสำคัญ กล่าวว่า ประสบการณ์เป็นที่มาแห่งความรู้จริง (บุญมี แท่นแก้ว, 2535 : 5) เขาใช้วิธีการอุปนัย (Induction) คือการหาความจริงเฉพาะไปสู่ความจริงสากล เป็นการหาความจริงจากส่วนย่อยไปสู่ความจริงส่วนรวม ล็อกกล่าวว่า จิตมนุษย์ก็เหมือนกระดานเปล่า ต่อเมื่อได้รับประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสจึงเกิดความรู้ ยิ่งมีประสบการณ์มาก ก็ยิ่งเพิ่มพูนความรู้มากขึ้น ความรู้ติดตัวมาแต่เกิด และความรู้ก่อนประสบการณ์จึงไม่มี และถ้ามีก็ไม่สามารถให้ความจริงอะไรได้ เพราะไม่อาจยืนยันข้อเท็จจริงทางประสาทสัมผัสได้เลย

3) เพศนาการนิยม (Sensationalism) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสัมผัสนิยม มีทัศนะว่า ความรู้ทุกชนิดเกิดจากความประทับใจ หรือภาพประทับใจ หรือความตรึงตรา (Impression) กับความคิดหรือมโนภาพ (Ideas) (สิงห์หน คำขาว, 2519 : 71)

เพศนาการนิยม มีรากฐานแนวความคิดมาจากประสบการณ์นิยม โดยเดวิด ฮิวม์ (David Hume 1711-1776) ได้พัฒนาแนวความคิดแบบประสบการณ์นิยมของล็อกให้มีความละเอียดมากขึ้น เขาเห็นว่า ความรู้ คือ มโนภาพในใจที่ถ่ายสำเนาจากภาพประทับใจ เพราะเราไม่เคยมีความคิดดั้งเดิมติดตัวในจิตของเรามาแต่เกิด ความรู้ของมนุษย์จึงผ่านประสบการณ์ 2 ระดับ คือ ประสบการณ์ระดับภาพประทับใจ และประสบการณ์ระดับมโนภาพ แล้วสังเคราะห์เป็นความรู้ ฮิวม์ ยืนยันว่า ประสบการณ์คือจุดเริ่มต้น (Alpha) และจุดสุดท้าย (Omega) ของความรู้ (พิสิฐรุ้ โคตรสุโพธิ์, 2543 : 48)

4) วิจารณ์นิยม (Criticism) หรืออนุมานนิยม เป็นทฤษฎีที่เสนอโดยอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant 1724-1804) นักปรัชญาชาวเยอรมัน มีเนื้อหาที่ต้องการจะ

สืบสาว และตรวจสอบถึงธรรมชาติและขีดจำกัดแห่งความเข้าใจของมนุษย์ (พิสิญ์ โคตรสุโพธิ์, 2543 : 53)

คานท์ เสนอว่า ความสมบูรณ์แห่งความรู้มนุษย์จะต้องเกิดมาจาก หรืออาศัยเหตุปัจจัยร่วมกันทั้ง 2 ประการคือ

1. การอนุมานจากหลักสากลทั่วไป หรือเหตุผล ซึ่งมีอยู่ในจิตมาตั้งแต่เกิด
2. การอนุมาน (เปรียบเทียบ) จากประสบการณ์เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นการที่อินทรีย์สัมผัสเปิดรับรู้โลกภายนอกได้รับประสบการณ์ก่อนจึงเกิดความรู้ขึ้นนี้จึงเรียกว่า ความรู้หลังประสบการณ์

คานท์ กล่าวว่า โลกที่มีอยู่ภายนอกตัวเราจะต้องมีความสอดคล้องกับความรู้ของเราที่มีอยู่ในจิต นั่นคือ การที่เราจะเรียนรู้อะไรใหม่ได้ก็เพราะจิตเรามีปฏิกิริยาต่อสิ่งต่างๆ เป็นเบื้องต้น กล่าวคือ ในจิตมีกระบวนการ หรือคุณสมบัติดั้งเดิมในลักษณะที่มีอยู่ก่อนประสบการณ์ เช่น มีความคิด การเข้าใจ การจัดประเภท เวลา สถานที่ จิตสร้างความรู้โลกภายนอก โดยการนำประสบการณ์มาจัดระบบผ่านคุณสมบัติดั้งเดิมของจิต (เงื่อนไขของจิต) ให้เหมาะสมเกิด แล้วจึงเกิดเป็นความรู้ออกมา (พิสิญ์ โคตรสุโพธิ์, 2543 : 53-54)

5) สัญชาตญาณนิยม (Intuitionism) หรือ อัชฌัตติกญาณนิยม คือ ทฤษฎีที่เชื่อว่าความรู้เกิดขึ้นจากการรู้แจ้งภายในโดยไม่ต้องผ่านหรืออาศัยประสบการณ์ใดๆ ทั้งสิ้น

ฮันรี แบร์กซอน (Henry Bergson 1859-1941) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสนิยามว่า สัญชาตญาณ (สัทัญญาณ) เป็นความรู้ที่สอดคล้องทางวุฒิปัญญา โดยอาศัยสัญชาตญาณนี้ บุคคลเพ่งจิตในอารมณ์เดียว เพื่อที่จะให้เข้าถึงอารมณ์นั้นอย่างแนบสนิท และผลแห่งการเกิดการตระหนักรู้ที่ตามมาภายหลัง เป็นสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายเป็นคำพูดได้ แบร์กซอนกล่าวว่า ความรู้แท้ของมนุษย์ คือความรู้ที่ได้มาจากการที่จิตได้ฝึกฝนจนมีสมรรถภาพพิเศษถึงที่สุดยอดแล้ว เป็นความรู้ที่เกิดจากญาณพิเศษ ที่เป็นคุณสมบัติของจิต (พิสิญ์ โคตรสุโพธิ์, 2543 : 61)

สัทัญญาณมีลักษณะ 5 ประการ คือ

1. เป็นความรู้สมบูรณ์ รู้ถึงทั้งหลายอย่างหมดสิ้น
2. เป็นความรู้ที่เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งสามารถเข้าถึงความแท้จริงซึ่งสามารถเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้
3. เป็นความรู้ทั้งวิเคราะห์และสังเคราะห์
4. เป็นความรู้ที่บริบูรณ์และเป็นอิสระในตัวเอง

### 5. เป็นความรู้ธรรมชาติภายในของความรู้จริงนั้น

6) ประกาศิตนิยม (Authoritarianism) คือทฤษฎีที่เชื่อว่า ความรู้ที่แท้จริงจะต้องสามารถหาหลักฐานพยานมาอ้างอิงได้ เช่น บุคคล คัมภีร์ หรือหลักคำสอนที่สืบทอดกันมาตามขนบธรรมเนียมประเพณี

นักปรัชญากลุ่มนี้เชื่อว่าหลักฐานอ้างอิงที่สำคัญมี 3 ประเภท คือ

1. หลักฐานประเภทบุคคล บุคคลที่จะนำมาอ้างอิง จะต้องเป็นผู้ที่น่าเชื่อถือ มีความรู้จริง มีความสามารถและเชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ อย่างถูกต้องเช่น พระศาสนา สาวกผู้สำคัญ และนักปราชญ์ทั้งหลาย

2. หลักฐานประเภทคัมภีร์ หมายถึง ตำราหลักอันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเป็นสิ่งสูงสุด

3. หลักฐานประเภทขนบธรรมเนียมประเพณี คือ จารีต ขนบประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยไม่มีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร (พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์, 2543 : 65-69)

### 3.3.3 จริยศาสตร์ (Ethics)

จริยศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติอันควร หรือพึงประพฤติ เป็นศาสตร์สาขาหนึ่งของปรัชญา ศึกษาเรื่องความดี ชั่ว ถูก ผิด ของการกระทำของมนุษย์ ตัดสินกันด้วยคุณค่า ไม่ใช่ข้อเท็จจริง (เคนศักดิ์ ดันสิงห์, 2540 : 74)

#### 3.3.3.1 สิ่งที่มีค่าที่สุดสำหรับมนุษย์

1) สิ่งที่มีค่าในตัวเอง (Intrinsic Value) คือ สิ่งที่ต้องการมัน เพื่อมิใช่เป็นบันไดก้าวไปสู่สิ่งอื่น เช่น การแสวงหาความรู้

2) สิ่งที่มีค่านอกตัว (Extrinsic Value) คือ สิ่งที่เราต้องการมันเพื่อจะใช้เป็นบันไดก้าวไปสู่สิ่งอื่น เช่น การแสวงหาเงินเพื่อซื้อเสียงเกียรติยศ (เคนศักดิ์ ดันสิงห์, 2540 : 74)

#### 3.3.3.2 จุดมุ่งหมายของชีวิต

1) สุขนิยม (Hedonism) มีทัศนะว่า ความสุขเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ และการจะมีความสุขได้จะต้องพยายามกำจัดความทุกข์ยากให้ได้ (บุญมี แท่นแก้ว, 2539 : 126)

สุขนิยมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

(1) สุขนิยมแบบอัตนิยม ลัทธินี้ถือว่า ความสุขของปัจเจกชนแต่ละคนมีความสำคัญสูงสุด เพราะฉะนั้นจึงควรแสวงหาความสุขให้ตนเองมากที่สุด

อาริสติปปุส (Aristippus 435-365 B.C.) นักปรัชญาสุขนิยมคนแรก กล่าวว่า สิ่งที่ดีที่สุดคือความสุขในขณะนั้น ได้แก่ความสุขทางกายอันเกิดจากประสาทสัมผัส (เคนสัคคี ดันสิงห์, 2540 : 74)

(2) สุขนิยมทั่วไป ลัทธินี้ถือว่า ความสุขของคนส่วนใหญ่มีค่ามากที่สุด มนุษย์จึงควรบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมให้มากที่สุด (บุญมี แท่นแก้ว, 2539 : 127)

มิลล์ (Mill 1806-1873) นักปรัชญาสำนักประโยชน์นิยมกล่าวว่า ความสุขมาจากความพอใจ ปราศจากความเจ็บปวด เรามีอินทรีย์อยู่อย่างหนึ่งทำให้เรารู้จักความสุขที่เกิดจากการใช้ปัญญา ซึ่งมีค่ากว่าความสุขที่เกิดจากประสาทสัมผัส

2) อสุขนิยม (Non-Hedonism) มีทัศนะว่าสิ่งที่มีค่าของชีวิตมิได้อยู่ที่ความสุขจากวัตถุภายนอก แต่อยู่ที่ความสงบของจิตและวิญญาณภายใน ค่าของชีวิตอยู่ที่การที่วิญญาณได้ลิ้มรสอะไรบางอย่าง มิใช่การที่ร่างกายได้สัมผัสรูปธรรมภายนอก (วิทย์ วิศทเวทย์, 2540 : 147-148)

อสุขนิยมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

(1) วัณตินิยม คือทัศนะที่ถือว่า ความสงบของจิตเป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดในชีวิต คนเราเกิดมาควรแสวงหาความสงบของจิตวิญญาณภายในมากกว่าแสวงหาความสุขจากวัตถุภายนอก (บุญมี แท่นแก้ว, 2539 : 127)

กลุ่มสโตอิก (Stoicism) กล่าวว่า โลก ธรรมชาติ และเอกภพดำเนินตามกฎเกณฑ์ตายตัว มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติสามารถใช้สติปัญญาให้เข้าใจเหตุผลของธรรมชาติ โดยไม่ฝืนกฎธรรมชาติ ความเป็นอิสระภาพของมนุษย์มี 3 อย่าง คือ ความสงบ ความอดทน และความยุติธรรม (เคนสัคคี ดันสิงห์, 2540 : 76)

(2) ปัญญานิยม คือทัศนะที่ถือว่า วิญญาณหรือจิตเป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ และในวิญญาณนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือปัญญา ปัญญาทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์โลกอื่นๆ (วิทย์ วิศทเวทย์, : 2540 148)

โสเครตีส (Socrates) ปรัชญาเมธีที่สำคัญของโลก กล่าวว่า ความสุขอันเป็นความดีสูงสุดของชีวิตคือ การมีความรู้ซึ่งเป็นอิสระ ปราศจากโลกแห่งผัสสะ

### 3.3.3.3 เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม

1) สัมพัทธนิยม (Relativism) คือทัศนะที่ถือว่า ค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่สัมพัทธ์ ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง การกระทำจึงไม่ดีหรือเลวในตัวมันเอง แต่จะขึ้นอยู่กับการพิจารณา เช่น ใครเป็นผู้ตัดสินค่าทางจริยธรรมนั้น หรือการกระทำดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือไม่ (บุญมี แท่นแก้ว, 2539 : 120)

พวกโซฟิสต์ (Sophist) นักปรัชญากลุ่มสัมพัทธนิยมยุคแรก กล่าวว่า มนุษย์คือเครื่องวัดทุกสิ่งทุกอย่าง ความจริง ความดี เป็นเรื่องปัจเจก แล้วแต่ความรู้สึของแต่ละคน จะตัดสินเป็นอย่างไร

2) สัมบูรณ์นิยม (Absolutism) คือทศนะที่ถือว่าค่าทางจริยธรรมเป็นถึง สมบูรณ์ในตัวเอง ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด เป็นสิ่งแน่นอนตายตัว ไม่จำเป็นต้องอาศัย เงื่อนไขหรือปัจจัยภายนอกมาตัดสิน การทำดี ย่อมได้ดีไม่อาจเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ (บุญมี แท่นแก้ว, 2539 : 121)

คานท์ (Kant) เห็นว่า ค่าทางจริยธรรมมีอยู่จริง และสามารถตัดสิน ได้ด้วยเจตนา การทำดีมาจากเจตนาดี เขากล่าวว่า จงทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ เพราะเชื่อว่าการทำตาม หน้าที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี

### 3.3.4 ตรรกศาสตร์ (Logic)

ตรรกศาสตร์ คือ ปรัชญาสาขาที่ว่าด้วยการวิเคราะห์ และการตัดสินความสมเหตุ สมผลในการอ้างเหตุผล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540 : 57)

#### 3.3.4.1 ประเภทของตรรกศาสตร์

ตรรกศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ตรรกศาสตร์นิรนัย (Deductive Logic) จัดเป็นตรรกศาสตร์บริสุทธิ์ มุ่งค้นหาความจริงของความคิดตามรูปแบบ ไม่มุ่งให้ความสำคัญกับเนื้อหา เรียกอีกอย่างว่า ตรรกศาสตร์เชิงรูปแบบ ใช้วิธีคิดหาเหตุผลจากหลักสากลทั่วไป ไปหาบทสรุปปลีกย่อย มีลักษณะ สำคัญคือ

(1) เนื้อความของข้อสรุปจะต้องมีอยู่ในข้อตั้งทั้งหมด

(2) ถ้าข้อตั้งจริง ข้อสรุปก็ต้องจริง

2) ตรรกศาสตร์อุปนัย (Inductive Logic) จัดเป็นตรรกศาสตร์ประยุกต์ ที่ไม่มุ่งหาความจริงเฉพาะตามรูปแบบเท่านั้น แต่ลงในรายละเอียดของเนื้อหาด้วย เพื่อพิสูจน์ว่า บทสรุปที่ได้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏหรือไม่ ใช้วิธีคิดหาเหตุผลจาก ข้อเท็จจริงปลีกย่อย ไปสู่บทสรุปที่เป็นหลักสากลทั่วไป มีลักษณะสำคัญคือ

(1) เนื้อความของข้อสรุปมีมากกว่าเนื้อความของข้อตั้ง

(2) ถ้าข้อตั้งจริง ข้อสรุปไม่จำเป็นต้องจริงเสมอไป คืออาจจะจริง หรือไม่จริงก็ได้ เป็นเพียงความน่าจะเป็นเท่านั้น

### 3.3.5 สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics)

สุนทรียศาสตร์ คือ ปรัชญาสาขาที่ว่าด้วยความงามและสิ่งที่น่าสนใจในงานศิลปะและในธรรมชาติ โดยศึกษาถึงประสบการณ์ คุณค่าทางความงามและมาตรฐานในการวินิจฉัยว่าอะไรงาม อะไรไม่งาม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540 : 4)

#### 3.3.5.1 สุนทรียศาสตร์แบ่งออกเป็น 3 สาขา คือ

1) ปรัชญาสุนทรียศาสตร์ คือ การนำเอาทฤษฎีของนักปรัชญาแต่ละยุคสมัยมาปรับใช้เพื่อวิเคราะห์ถึงคุณค่าของความงาม ความดี ความถูกต้อง ความสมเหตุสมผลเข้าด้วยกัน

2) ปรัชญาศิลปะ คือ การนำวิธีการของปรัชญามาวิเคราะห์ทฤษฎีศิลปะ

3) ปรัชญาเชิงวิจารณ์ คือ การนำวิธีการของปรัชญามาวิเคราะห์ทฤษฎีสำคัญของศิลปะเพื่อประเมินค่าหรือตีความศิลปะ

#### 3.3.5.2 ความงามในทัศนะของปรัชญา

1) ลัทธิอัตวิสัย (Subjectivism) มีทัศนะว่า ความงามไม่ได้มีอยู่จริงในวัตถุแต่อยู่ที่ใจของเรา ขึ้นอยู่กับความรู้สึกและรสนิยมของแต่ละคน

คอทสตอย (Tolstoi 1828-1910) กล่าวว่า ความงามไม่ว่าจะออกมาในรูป โคลง กลอน ทำนองเพลง ภาพวาดหรือรูปปั้น ขึ้นอยู่กับผลที่บุคคลมีประสบการณ์ต่อมัน ความงามมิได้อยู่ในวัตถุนั้น แต่อยู่ที่ความพึงพอใจของผู้ที่มารับรู้นั้น

2) ลัทธิวัตถุวิสัย (Objectivism) มีทัศนะว่า ความงามมีอยู่ในวัตถุหรือโลกภายนอก โดยไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของมนุษย์ และเกณฑ์ตัดสินความงามก็มีอยู่ตายตัว

เพลโต (Plato) กล่าวว่า ความงามเป็นสิ่งมีอยู่จริง ความงามที่แท้มีให้อยู่ในโลกผัสสะ แต่มีอยู่ในโลกมโนคติ มีลักษณะเป็นอมตะ เป็นนิรันดร์ ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอมตะ

ในการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานครั้งนี้ ไม่อาจจะวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งลงในรายละเอียดของวิชาปรัชญาทุกสาขาวิชาได้ เนื่องจากว่า วิชาปรัชญามีเนื้อหาของแต่ละสาขาวิชาที่กว้างขวาง กลุ่มเล็ก ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวิเคราะห์เฉพาะสาขาวิชาอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ที่ปรากฏเป็นคติความเชื่อ และข้อปฏิบัติของชนเผ่าไทอีสานในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานทั้ง 10 เรื่อง